

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectorii.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Nr. 10.

Brasiovu 15. Maiu 1873.

Anulu VI.

Sumariu: Ioanu Corvinu de Hunedórá. (Urmare.) — Tieranulu romanu in venitoriu. (Fine.) — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Urmare.) — Istori'a nóstra moderna. — Bibliotecele monasterieloru secularisate in Rom'a. — Dorerea mea. — Unu necrologu nemtiescu alu celui dein urma Brancovanu.

Ioanu Corvinu de Hunedórá,

originea, genealogi'a, faptele sale im-
mortali.

(Urmare.)

IV. Ce a facutu Ioanu Corvinu pe tempulu anarchiei unguresci?

In totu restempulu càtu a trecutu dela mórtea regelui si imperatului Albertu pàna la mórtea Elisabetei, Ioanu Corvinu a statu la postulu seu de banu alu Severinului, armatu càtu se putea mai bene, si a tîenutu diverse batalii mai mari si mai mici asupra turciloru, carii se încercá neincetatu a trece, candu in Panoni'a candu in Daci'a. Partea cea mai mare a speseloru bellice le portá elu dein veniturile proprié si dein modestele venituri ce tragea dein tîeniturile supuse gubernarei sale si a frate-seu, pre càtu a fostu si acesta in viétia. Numai candu a fostu chiamatu si elu in susu la Bud'a séu la Alb'a-regale, pentrucá se votedie in cestiunea principale a succesiunei la tron, a si mersu, pentrucá se si spuna opiniunea sa verde. Ioanu Corvinu a fostu in contra reginei Elisabetei, nu inse dein ura personale cá unu Rozgon séu altii, si neci dein interessu miserabile, ci dein tóta convictiunea sufletului seu, cà nu atunci era tempulu a espune patri'a la pericule si mai mari decàtu era cele cunoscute, prin inaugurarea unui regimu de femei si de prunci mici. Si in adeveru cà votulu lui Ioanu Corvinu a fostu in acésta cestiune decidetoriu; cà-ci adeca nu numai alti membrii ai dieteloru, ci si partea cea mai numerosa a oligarchiloru ascultá cu respectu mare opiniunea eroului romanu si o adoptá cu placere. In diet'a dein Iuliu 1440 a decisu mai multu votulu lui Corvinu in favórea lui Vladislau polonulu. Insusi actulu incoronarei acestuia s'a potutu asecura prin armele lui Corvinu, care a tîenutu in frenu pe óstea Elisabetei la Iaurinu, cà se nu póta loví asupra Albei-regale. Reu si fóra cale facù c. Ios. Teleki, cà pe Ioanu Corvinu ilu acusá de ingratitude pentru acestu votu alu seu reflectandu, cà Sigismundu tatalu Elisabetei ilu ridicase si pe elu dein pulbere si 'lu inaintase dein rang, in rang, totu mai susu*). Dara

mai incapea aci gratitudine, candu are cineva se aléga, de una parte intre patria, christianismu, dreptu electorale la tron, si de alt'a intre una femeia, fia si imperatésa, cu unu prunculetiu de patru luni pe bratia? De altu-mentrea indata in acelasiu passagiu alu seu se corregge si Teleki in càtu-va, elu insusi pe se-ne. Apoi neci aceea nu stà, cà Sigismundu ar fi ridicatu pe Corvini dein pulbere, pentru cà ei s'au trasu dein familia romanésca de cele mai de frunte ale Munteniei. Apoi monarchii sunt óre si ei totu-deauna multiamitori? Si déca ridica pe unii ómeni dein pulbere, nu o prea facu acésta pentru ochii loru, nu numai cá de flori de maru, ci o facu dein interesu, o facu pentrucá simtu lipsa séu de ingeniulu, séu si de bratiale loru. Dupa càta ura portase Sigismundu asupra poporului romanescu in genere, neci-odata elu nu ar fi trasu la curtea sa pe Lupulu (Voicu) Corvinu si pe celi duoi fili ai sei, nu 'i ar fi distinsu si nu 'iar fi donatu cu mosii intense, déca nu ar fi avutu lipsa de ei. Asia dara aci nu póte fi in neci-unu casu vorba de ingratitude. Dupa caderea lui Vladislau la Varn'a, totu Ioanu Corvinu a fostu acela, care a statu cu peptulu, pentrucá Ladislau se fia chiamatu la tron, dupace acumu de bene de reu, mai inaintase in etate si esise incai dein camasi'a lunga.

Amu fostu necessitati a permite mai multe schitie dein istori'a Ungariei, pentrucá cu atátu mai usioru se cunóscemu terrenulu pe care, si impregiarile pe care isi castigara Corvini meritele loru immortalu. Si acumu se trecemu mai alesu la faptele bellice ale lui Ioanu Corvinu.

S'a disu mai in susu, cà pre càtu tempu partiele si oligarchii se batea cá orbii in patria, Corvini tîenea pe turci in frenu la Dunare si in Transilvani'a. Cà bataliile loru cu turcii au trebuitu se fia fostu fórté dese si crunte, se cunóscé curatu dein diplom'a de donatiune a regelui Vladislau polonulu dela 9. Augustu 1440. In acea diploma regele dà ambiloru frati Ioanu filii ai lui Voicu (Lupulu) dela Hunedóra, bani ai Severinului, patru comune rurali dein comitatulu Hunedórei, adeca Sioimusiu, Bîrsau, Nevoliasiu, Buruieni, cu tóte drepturile feudalistice càte era pàna atunci introduse si pe aici, éra meritele donatariloru le spune aceasi diploma, ara-

*) Hunyadiak kora tom. I. capu IV. pag. 207.

tandu, că acei frați de candu ținea și gubernă cetățile Orșiova, Severin, Mihaiești (Mihald) și Gyewrea (?), cumu și alte fortărețe mai mici, au respinsu multime de incursiuni ale turcilor și 'iau scos până în Bulgaria, că înse în acelea batalii necurmatu au perdutu multi ómeni de ai lor; cu tóte acestea ei înca și acumu își versa sangele pentru țiera și pentru onórea corónei*).

Sultanul Murad folosinduse de anarchi'a ungheresca, venise érași cu óste mare la Belgradul serbesc, pentru că se bata și se ia înca și acésta pozițiune de în urmă și cea mai tare a Serbiei, de unde se deschide pórtă largă spre Bud'a. Cine era se mai apere acea cetate, candu poterea serbilor era înfrântă, éra fratilor Corvini nu le venea ajutoriu dela statu? În acelea dile critice se află unu calugaru popa, adeca egumenulu séu priorulu dela Vran'a, anume Ioanu Talloțiu alias Zovan, nascutu dela Ragusa, frate alu banului Matko, cumu se pare slavu de natiune, căci unghuru n'a fostu. Acelu prioru adunase de în ținuturile slavóne cevasi óste, cu care avu curagiulu de a esé în contra lui Murad că se dea cu elu peptu la campu, înse dupa una batalia crunta fu respinsu în cetate. De acolo ținú Talloțiu luptele cele mai crancene cu óstea lui Murad în cursu de câteva luni, și făcúdu excursiuni dese, îi ucise multime de ómeni, éra prin una contramina ce făcu la min'a sapata de turci pe sub cetate înainte, îi omorí mai multe mii, îi strică și corabiile de în Dunare, și asiá constrinse pe Murad că se se duca de acolo cu rusíne, înse amerintiandu că preste pucinu va veni cu putere mai mare. Murad avea datin'a de a si ținé parol'a. Dupa cercetarile istorice mai noue, acestu evenimentu cade pe primavér'a anului 1440, adeca camu pe tempulu candu curgea în Ungari'a cért'a cea mai ferbente pentru alegerea de rege.

IV. Bellu civile. Corvinu învinge. Se face Vaivodu alu Transilvaniei. Batali'a la Belgradu.

În acelasu tempu Ioanu Corvinu înca se vedíu adusu în pozițiune de a participa la bellulu civile de în Ungari'a cu arm'a în mana. Hostilitatea între veduv'a regina Elisabet'a și între Vladislau polonulu ajunsese la unu gradu, în cătu numai armele mai potea decide între ei. Pentru Elisabet'a se batea Giskra în Ungari'a superióre și Gara în Slavoni'a. Vladislau nu avea nici asia ómeni credentiosi precumu era frații Corvini. Între anii 1440 și 1441 Ioanu Corvinu fu denumitu de cătra rege de supracomandante în contra lui Gara, éra de generariu ad latus i se dete Nicolae de Ujlaki, banulu dela Machov. Înstructiunea data lui Corvinu suná, că elu se încerce mai antaiu tóte calile de împaciuire, ceea ce póte că lui 'iar succede mai usioru prin cunoscut'a sa elo-

centia și prin respectulu ce'lu sciá stórcé și dela inemici. De cumu a plecatu cu óstea dela Bud'a, Ioanu Corvinu a ținutu ordine și disciplina severă, nu a suferitu nici unu feliu de spoliatiuni și talchării, pentru că se nu irrite mintile ómenilor și se nu destepete vindicta înca și în cei mai flegmatici, căci Corvinu vede bine că acela fiendu bellu civile în sinulu patriei, ori-ce reu faci inemicului teu, t'ílu faci și tie însuti*). Totu-odata înse Corvinu înainte cu pasi iuti în contra lui Gara, pentru că se nu 'i lase tempu de a se reculege și a lua pozițiuni mai tari. Gar'a înse care cunoscea pe contrariulu seu, nici că avu curagiulu de a'lu astepta la campu, ci se asediase la Secsardu, pe care'lu fortificase de mai înainte, pe cătu îi permise scurtimea tempului. Corvinu se apropie de Secsardu la distanția numai de una mie de pasi, unde 'si incongiurá óstea cu câteva siantiuri. Dupa acestea Corvinu invita pe Gara prin unu parlamentariu la convenire personale, cu scopu de a compune diferentele fóra versare de sange. Trufasiulu oligarchu remitte pe parlamentariu cu respunsu, că déca Corvinu a venitú că se 'si produca bravur'a sa numai prin vorbe, atunci pecatu de drumulu ce a facutu. De în acelu respunsu impertinente Corvinu se convinse cu cea mai profunda dorere, că aci numai sabii'a va decide, că bellulu civile se va continua cu tóta furi'a sa, că armele și bratiale care aru fi se lupte în contra osmanilor, sunt condamnate a versa torrente de sange alu filiiloru aceluiași statu. Manus'i'a înse pe care o aruncá unu oligarchu unghurescu că Gara cu atáta trufia, unu romanu că Corvinu avea se o ridice la momentu.

Asia s'a și intemplatú. Batali'a se și deschise îndata a duo'a di. Dara calitatea poteriloru nu a fostu egale. Óstea lui Corvinu era compusa de în ostasi bene essercitati și probati; óstea lui Gara constá mai multu de în cete neregulate. Corvinu luá comand'a în aríp'a drépt'a, pe Nic. de Ujlak ilu lasá în aríp'a stanga, éra centrulu era comandatu de unu generariu polonu care avea trupe aduse de în Poloni'a. Corvinu mai avea și unu corpu de reserva. Gara de în partea sa luá comand'a în aríp'a stanga, pentru că se stea facia în facia cu Corvinu, asupra caruia cocea manía mare de în unele cause mai multu numai imaginate. Spunu unii historici, că costumulu și armatur'a de în acea di a lui Gara era de valóre până la 100 de mii de galbini, aristocratulu adeca volise se impuna înca și prin avutia și prin luesu estraordinariu. Lovirea celoru duoe armate a fostu atátu de infocata și furiósa, că și cumu s'aru fi batutu crescinii cu turcii. Gara cu ai sei luptá colcaindu de vindicta

*) Vedi acésta diploma publicata întréga la com. Iosifu Teleki tom. X. Nr. XXXIX. pag. 89—92, éra la Fejér Genus etc. numai în estrasu.

*) Cu totulu altu-mentrea cugetasera fruntasii și comandantii magiariloru în anii 1848—9; ei credea în fantasi'a și în fanatismulu lor, că impuscandu și spendiurandu, ardiendu și spoliandu, voru împaciui mai curendu pe romanii de în Transilvani'a, pe serbi, slavaci s. a. în Ungari'a. Reu, fórté reu s'au însielatu, și totusi, nici generariulu Bem nu a fostu în stare se le deschida ochii.

si cu planu de a pune man'a pe Corvinu viiu séu mortu; elu inse toema prin acea furia si prin desele asalturi si atacuri isi obosi óstea preste mesura, pentrucà trupele lui Corvinu sustienea tóte atacurile cu sange rece. In acelea momente Corvinu trage iute si rezerv'a sa in lini'a de batalía, sparge cá prin farmecu liniile lui Gara si le ia la fuga. Comandantii centrului inemicu, anume Andreiu Botos si Henricu Tamás temenduse cá se nu'i incongiure Corvinu, se retrasera rapede spre padurea vecina, cu scopu cá dela marginea aceleia se reinnoiésca lupt'a. Corvinu inse cu ochii sei de vulturu pricependu manoper'a loru, ii apuca curendu in flanca (in lature) si'i ia la fuga pe campía inainte. Gara se mai incérca ultim'a data a reinnoi lupt'a cu ajutoriulu óstei croatice, vedindu inse cá tóta incordatiunea lui este cu totulu indesiertu, isi cautà si elu scaparea in fuga, lasandu lui Corvinu glori'a dilei. Generariulu Botos fu taliatu in fuga, Tamás ajunse in captivitate, éra pe Gara si pe unu altu generariu anume Koroghi ii salvara numai caii loru cei buni, pentru cá se ajunga cei deintai la nefericit'a regina cu nunciulu celu fatale. Castrele lui Gara cadiura in potestatea lui Corvinu cu tóte avutiile loru. De ací incolo inse Corvinu voliendu éراس a crutia sangele de patrioti, interdise strinsu ori-ce omoru si predatiune, inaintà cu óstea sa victrice pe la Simontornya et Siklos la Bud'a, unde fu receptu fórte bene, atátu de rege càtu si chiaru de aristocratii dein acésta partita. Acésta batalía s'a intemplatu càtra finea a. 1440, ci nu i se scie nici dió'a si nici macaru lun'a, de si o au descrisu mai pe largu séu mai pe scurtu càtiva chronicari si annalisti, precumu Turoczy, Callimachu, Bonfiniu, Fessler, éra pe urm'a loru au facutu cercetari càtu se póte de critice istoricii mai noi, intre carii numimu éراس pe com. Iosifu Teleki, F. Pesty, Szilágyi s. a. Scriptorii mai vechi adeca avea reulu invetiú de a scrie cutare fapte, intemplari, evenimente, a trece inse cu vederea adeseori dió'a si lun'a, uniori si anulu, de unde apoi s'au nascutu nenumerate confusiuni in istoria. Destulu atàta, cà in urmarea acelei victorii stralucite, castigate de Corvinu in favórea lui Vladislau, acesta spre recunoscintia si gratitudine, ba inca si dein alta convictiune, ilu inaintà in 1441 dein banu alu Severinului la inalt'a functiune de Vaivodu alu Transilvaniei.

Au si fostu momentele supreme, in care atátu juniorulu rege, càtu si betranii sei consiliari trebuca se'si intórca tóta grija si attentiunea loru càtra principatulu Transilvaniei, dela a carui conservare séu perdere dependea neconditionatu sórtea statului unghurescu si sórtea Daciei intregi. Dupa bellulu civile transilvanu dein 1437^{1/2}, anarchi'a mai dominá intru tóta selbataci'a sa, éra incursiunile turciloru respandisera terróre preste tóte classile locuitoriloru. Nu se mai aflá inse auctoritate in tíera, càtra care populatiunile se aiba cea mai pucina incredere. Uniunea celoru trei fractiuni de locuitori inchiaieta in 1437

in contra poporului si innoita la Turda in 1438, in locu se apropie, mai virtosu a desbinatu cumplitu pe locuitori. Acumu poporului tieranu, majoritatei locuitoriloru nu'i mai pasá, ori-cine se domnésca in tíera, cà mai reu nu potea se'i mérga. Mai alesu romanii erá p'ací se faca Va-banque cu totu venitoriulu loru. In acelea dile rele dà Dumnedieu regelni fericit'a idea de a tramite la scaunulu de Vaivodu alu Transilvaniei in persón'a lui Corvinu pe unu romanu, carele prin nationalitatea sa se reinviie sperantiele celoru de unu sange cu elu, éra prin illustrele sale fapte bellice si prin talentele sale administrative se insuffle incredere insocita de respectu la toti locuitorii patriei, fóra differentia de nationalitate si classe. Alaturea cu Corvinu regele pusé si pe Nicolae de Ujlak, precumu se pare, nu numai cá se satisfaca pretensiuni nationali, ci si cá, pre candu Corvinu mai avea se petréca inca fórte desu in castre, intre fremetulu armeloru, se mai fia si altulu care se guberne si se administre in tíera. Diplomele de denumire ale lui Corvinu si Nic. de Ujlak nu s'au aflatu pàna acumu, asia nici dat'a loru inca nu este cunoscuta. Atàta inse e sciutu, cà Corvinu a functionatu si dupa aceea cá banu alu Severinului si comite alu Temisiórei, pentrucà se póta opera la tóte casurile asupra turciloru. In acelu tempu adeca Banatulu era óresi-cumu imprennatu cu Transilvani'a. Intre acestea in Ungari'a curgea bellulu civile cu multa inversiunare, pentrucà incercarile de pace intre Vladislau si Elisabet'a se prefacura de nou in nimic.

Batali'a de langa Belgradulu serbescu. Sultanulu Murad II. batutu la Belgradu, lasase totusi in Serbi'a pe Isacu-pasia cá comandante in Semendri'a, spre a tiené pe serbi si pe unguri in respectu. Acelu pasia facea incursiuni dese preste Sava si Dunare, ardiendu, spoliandu si ducundu multi ómeni in captivitate. Fratii Corvini respingea neincetatu invasiunile turciloru, cu tóte acestea reulu totu se facea. In fine Isacu-pasi'a inpinsu de trufi'a sa strabatè pàna in vecinatatea Belgradului cu scopu cá se'lu incongiure si se'lu bata de nou. Acelu turcu ori-pe unde a trecut cu óstea sa, prefacè in cenusia tóte locuintiele omenesci, spolià si macellà pe ómeni. Regele Vladislau apucase a concrede lui Ioanu Corvinu si comand'a cetatei Belgradu, pe care Georgie Brancoviciu nu o mai potuse tiené. Vedindu Ioanu Corvinu cà turcii sunt determinati a bate cetatea, chiamà iute si pe collegulu seu Nicolae cu óste dein Transilvani'a, éra apoi esí in contra lui Isacu-pasi'a. Acesta inse aruncanduse cu tóte poterile pe óstea lui Corvinu, o respinge pe càteva minute; dara regimentele de calarime grea ale lui Corvinu resistu cá unu muru la cele mai furióse atacuri ale turciloru, éra mai tardíu se rapedu asupra loru in masse compacte si spargu lini'a turcésca; lupt'a se reinnoesce cu furia, pàna ce Isacu-pasi'a incepe a se retrage. Dar in scurtu retragerea i se preface in fuga intricosiata; Corvinu gonesce pe turci pàna la Semendri'a

si se reintórce cu spolie fórte mari si cu multi captivi. La batalia acésta inca nu se scie tempulu anumitu, se scie inse anulu 1441 dein una diploma remasa dela regele Ladislau posthumu.

(Va urma.)

Tieranulu romanu in venitoriu.

(Discursu tînutu in siedint'á despartimentului II. alu asociat. trans. tînute in 11. Fauru a. c. in Cincu-mare.)

(Fine.)

Vedemu dein di in di si mai vertosu pe cei teneri, cà ei de o parte suntu lucratori slabi si multu mai slabi crutiatori, cà ei nu se multiamescu numai cu imbracamintele facute in casa; fòra le trebue lucruri mai fine, pe cari le cumpara cu bani grei dein tergu, si la insuratóre silescu pe parinti cá séu se intre datori, séu se-si puna vreunu pamentu, séu se-si venda vreo viti'a séu vaca, cá se le faca la copii insuratiei vestmente frumóse de nunta.

Déca copii suntu astadi asia, cumu voru fi mane nepotii si poimanestranepotii, si óre mai avea-oru ei cè se mai venda? Greutatele, darile se marescu pe di ce merge. La acestea mai adauge cà si ómenii se inmultiescu, mosiele se totu bucatiescu, si prin urmare cu càtu tieranulu are mai pucinu pamentu, cu atàtu este mai seracu. Pàna acumu nu a fostu atàtu periculu, cà tieranulu si-va perde pamentulu dein mana. De astadi inainte inse pericolulu va fi indoitu, déca nu intreitu si impatritu; cà-ci la cele ce le-am disu pàna acuma, se mai adauge o impregiurare si mai pericolósa.

Pàna acumu tieranulu nostru a fostu scutitu de napaditori straini. Singuri jidanii erau cari se viriau p'intre tierani cu beuturile loru, ei inse nu prindeau pamentu, nu le placea se se ocupe cu economi'a rurale, ba le era si oprita impropriatarirea.

Acumu inse a venitu si vine drumulu de feru; pe elu napadescu roiuri de straini cu bani, si multi fòra bani, dar deprinsi in specule; acestia se impartu pe la sate cá fabricanti mari, altii cá intreprindietori de economii mari, de bai, de sploatatu paduri; altii cá càrpaci, precupeti s. a., si fia-cari aduna incetulu cu incetulu la pamentu, si cu càtu aduna ei, cu atàtu perdu locuitorii vechi, cari nedeprinsi in specule si neprevedindu departe in viitoriu, se aluneca si 'si vendu adi pamentulu de doue, trei si patru ori mai scumpu, de cumu era pàna aci; dar scapandu-le odata dein mana, nu'lu mai potu castigá nici cu 10 pretiuri, cà-ci strainulu abia l'a apucatu.

Se punu unu ecsemplu: cugetati-ve dloru, cá si candu ati avé unii dieci de mii, altii sute de mii, dar pamentulu ar fi atàtu de scumpu, in càtu cu toti banii ve-ati cumperá numai niste petece; ér altii cà ati fi maiestri iscusiti, dar n'ati avé bani, si in acésta tíera ar fi atàtia maiestri si atàtea si atàtea fabrice, in càtu n'ati capeta de lucru, si asia ati traf

vegetandu. Acumu cugetati-ve cà ati audí ca éta colo departe este o tíera cu pamentu bunu, multu si eftinu, si cu ómeni pe cari si mai poti insiela usioru, si éta s'a deschisu calea ferata, in câteva dile esti acolo. Ei, ce ati face dvóstra? De siguru v'ati luá cei banosi, pungile cu bani, ér maiestrii uneltele si-ati napadi cá locustele in acea tíera. Ati cumperá la pamentu, unulu v'ati asiediá ici, altulu colea, maiestrii dincolea, si ati incepe toti a piscá pe bietii pamenteni.

Vedeti, cam in acésta stare se afla tíer'a nóstra, ne aflamu adi facia cu capitalistii si maiestrii straini.

In faci'a acestoru pericole cei mai priceputi suntu datori se lumine pe tieranu, se-i arate prapastiele, care póte elu nu le semte si nu le prevede, si totuodata se-i arate si midiulócele cu care se se apere, si cali noue, pe care se apuce, ér tieranulu este datoriu se 'si puna la ânima invetiaturele si se le urmeze. Cumu au traitu strabunii si parintii nostrii, vomu traf si noi. Camu asia suntu dedati a respunde ómenii nostri candu vrei se-i inveti ceva nou. O vorba mai necalita cá acésta nu póte se fia. Strabunii si parintii nostri mai alesu de câteva sute de ani au traitu cá vai de ei. Déca cine-va cugeta cà si de adi incolo va mai poté traf asia, póte se-si faca totu-odata sicrifulu si se-si sape de adi mormentulu. Adi numai acelu poporu are dreptu la viétia, care lucra dein resputeri cá se se inavutiésca si se se luminedie.

Este mare deosebire între a lucrá si a lucrá. Lucrulu este de patru feluri: a lucrá se nu mori de fóme; a lucrá se nu fomed; a lucrá se traiesti linistitu, si a lucrá cá se castigi séu se te inavutiesci.

Romanii si mai peste totu locuitorii acestei tieri pàna acumu nu pociu dice cà au lucratu pentru cá se traiésca linistiti. Cà-ci acela nu póte fi traiu linistitu si asigurat, candu unu anu doi neproductivi suntu in stare se'lu faca se suferé fóme, se'lu duca la sapa de lemn. Tieranulu romanu, care singuru este obiectulu discursului meu, are asia dara de aici incolo se incepa a lucrá astufeliu, cá se póta duce unu traiu linistitu si multiamitu. Candu elu va ajunge la acésta stare, va incepe a lucrá apoi mai incolo pentru castigu care aduce buna-starea, abundantia si luminarea!

Dupa acésta scurta abatere se vedemu, care suntu midiulócele si calile de inaintare.

Inainte de tóte tieranulu se-si puna si se tiena de cea d'antaiu si mai santa dogma, cà dein pamentulu ce'lu are, nu numai se nu perda nimicu, fòra dein contra, se adauge la elu.

Pamentulu este capitalulu celu d'antaiu si celu mai siguru, si tóte celelalte isvóre de castigu suntu numai percentele pamentului.

Unu poporu fòra pamentu nu póte se esiste. Ér pentru romanu pamentulu este unu ce santu si iubirea lui pentru pamentu, pentru pamentulu care l'au udatu cu lucremi si cu sudori parintii, mosii si

stramosii, ii este atatu de dulce, atatu de scumpu, in catu a suferitu si suferé tóte pentru elu; séu cumu dice in cantecele sale „pentru drag'a de mosia sufletulu mi-asi dá.“ Mosi'a la betranii nostri insémna totu-odata si patri'a.

Avendu odata pamentu de ajunsu pentru a poté deveni si avutu, i mai trebue tieranului deligentia impreunata cu inteligentia practica.

„Lucrulu pamentului adi nu se mai rentédia,“ audi pe tieranu dicundu. „Abia platesci darea cu elu,“ replica altulu.

Asia este, greutatile au inaintatu. Lucrarea pamentului inse la tieranii nostri n'a inaintatu si nu s'a inlesnitu dein ceea ce a fostu la mosii si stramosii nostri, de sute de ani.

Acelasi plugu, aceeasi grapa, acelasi modu de imblatitu, mai aceleasi sementie, aceeasi impartire de hotare, si adi, cari au fostu acumu sute de ani.

Ei, cumu va poté se inaintedie tieranulu in avere, candu modulu lucrarei pamentului este mai totu celu dela Mosiu-Adam?

Au nu vedeti, ca panur'a, pens'a, cismele se facu in fabrici, si pensarii cari tiesu cu manile, cismarii, cari facu cismele cu sul'a — curge saracia lantiu dupa ei? Pentru ce? Pentrucá elu lucra mai o septemana la o parchie de cisme, in catu pana le gata, le si manca, si prin urmare dupa ce l'a constatu lucru lungu si mancare multa, nu le pote da eftine, pre candu fabricantulu care face cu sutele si cu miile intr'o di, le póte da cu 1—2 fr. mai eftine.

Cugetati ce ar cere o muiere dela satu pe o pensa facuta de ea subtire cá jolgiulu? de siguru de 2—3 ori atatu catu costa in bolta.

Inca unu ecsemplu.

Ce cugetati dvóstra, déca adi o óste ar cercá se se lupte cu arcuri si cu sageti contra unei óste dusmane armate cu pusci, cu care pusca de 15—20 ori in-o minuta. Ce va se se aléga de óstea cu sagetile? Pulbere!

Toema asia va se se aléga si de acele popóra, de acei tierani, cari in lucrurile loru nu se sciu folosi de inlesnirile ce se afla dupa tempuri.

Pana nu se aflase ferulu: cutietele, securile s. a. erau de pétra.

N'ati ride dvóstra de unu omu care si acumu n'ar vré se scia de feru, fdra ar remané totu pe lunga uneltele lui de pétra. Toti i-ar dice cá-i scrintitu.

Pentru lucrarea pamentului suntu astadi feliuri de feliuri de inlesniri.

Pentru aratu, pentru seceratu, pentru imblatitu suntu machine cu abori ori cu vite, cu care in câteva dile ara séu secerá campuri intregi, ér imblatitulu este numai jocu.

Prin acésta de o parte se lucra pamentulu mai bine, de alta parte tieranulu póte castigá tempu, care se'lu folosésca pentru alte castiguri pe langa economi'a lui.

Uitativ-e dloru vér'a peste unu campu la sapa,

la secere, si veti vedé ca cea mai mare parte suntu femei. Si astu-feliu ele mai tóta vér'a o petrecu la campu.

Ce ar poté face aceste femei acasa, déca barbatii s'aru folosi de lucrarea mai cu inlesnire a pamentului? Ele ar poté se cultive acasa o gradina frumósa cu totu feliulu de legume, cá tómn'a se nu fia silite a dá o ferdela de bucate pe 2 cunune de cépa; fdra dein contra, se venda ele legume, se cré-sca paseri domestice pentru hran'a casei si pentru castigu in piatia.

Aru poté se lucre la pensaria, la panuraria s. a., dein care aru aduce castigu la casa asemenea cu barbatulu, si pe langa aceea ar poté duce unu traiu mai indestulitu.

Mai incolo, fia-care tieranu pe langa economi'a lui se se ocupe inca si cu o alta maiestria care se o deprinda mai vertosu in tempulu candu nu se potu ocupa cu economi'a, d. e. iérn'a; asia d. e. rotaritulu, cojocaritulu, mesaritulu, corfaritulu s. a. nenumerate maiestrii. Cu mandria marturisescu, cá tatalu meu pre langa economi'a iérn'a se ocupá cu cojocaritulu, care i aducea venitu, in catu poté cu usioratate se sustiena 4 copii la scóla.

O maiestria pe langa economia este o vaca buna de lapte pe langa o turma de oi.

Am vorbitu de machine. Dar cei dela sate 'mi voru dice: bine, dar acele machine costa sute si mii, si de unde bani cá se le cumperamu?

Adeveratu, unulu singuru nu póte se cumpere o machina — afara déca este proprietariu mare; — ei, dar ve intrebú cumu s'a facutu satulu dvóstre? prin unire, prin insocire; s'au adunatu mai multi la olalta si au facutu si tienu preotu, docente, jude s. a., pe cari unulu singuru nu i-ar pote tiené. Toema asia, déca se voru uní mai multi la olalta si voru pune bani: éta ca 'si potu tiené o machina, doue, trei; — in cei d'antaiu 3—4 ani machinele lucrandu la altii se platescu, si d'ací incolo remanu potere de lucru si totu-odata isvoru de castigu.

Éta, numai vointi'a lipsesce.

Numai inceputulu se pare greu!

Mai incolo am disu mai susu, cá unu isvoru de saracia pentru tieranii nostri este si prea marea bucatire a mosieloru.

Acestu reu se póte usiorá, in modulu aratatu mai susu, cá pre langa economia tieranulu se mai deprinda si o alta maiestria.

Dar acésta este numai o usiorare, ér nu vindecare a reului.

Unu parinte are doi fetiori, doue fete si o mosióra. La fete dá de zestre 6—10 pamenturi, fetiorii se impartu in pace séu in procesu. Fia-care dein fetiori mai are pe atatia copii, cari inca impartu asemenea mosi'a parintelui loru, si asia prin impartire mosi'a scade, ér saraci'a cresce cá intinsa de peru.

Acésta insemnéza a ingrasia saraci'a.

Léculu este usioru, numai se voiésca tieranulu a-lu folosí.

Déca are trei patru séu 5 fetiori, ori mai multi, pe unulu se-lu faca mesariu, pe altulu rotariu, pe alu treilea fauru, pe alu patrilea cismariu ori papucariu, ori sapunariu, ori se-lu tiena, de póte, la scóle inalte, ori la vreo negutiétoria, ér pe alu cincilea se-lu tiena la mosfa.

Dar ce este mai multu, prin darea copiiloru la maiestrii, tieranulu face doue fapte bune si mari nu numai pentru copii lui, dar si pentru natiunea lui.

La copii le deschide calea a deveni ómeni avuti si vediuti, natiunei 'i da acea clasa de ómeni, cari de o parte prin o inteligentia mai desvoltata, ér de alta parte prin poterea averii, devinu ánim'a natiunei, razimulu ei neclatitu. Fòra acésta clasa de ómeni, unu poporu de adi inainte nu mai póte se esiste.

Tieranulu romanu a datu in scurtu tempu dein sinulu seu o inteligentia numerósa. Dar este santu dloru si vedemu chiar si noi cu ochii, cà inteligentia fòra avere, séu inteligentia fòra clas'a de midiuocu, este o róta fòra ossia. Rót'a fòra ossia n'o poti duce pe fugasiu se mori, — i place pe de laturi!

Trebue dar dein resputeri se lucramu intr'acolo, cà in alti vreo 20—25 ani se ne facemu clasa de midiuocu — industriaria, comerciale — macaru numai de doue ori atátu de numerósa pre càta inteligentia a datu tieranulu dein sinulu seu dela 1848 incóce, si atunci nu vomu avé se ne tememu atátu de aristocrati'a capitalulu strainu. Nu, pentruca formandu-se si la noi, si avendu si noi o clasa industriara, aceea cuprinde terenulu, nu-lu lasa in mana streina, contra-cumpanesce capitalulu strainu.

Dar mai multu. Formarea, redicarea clasei industriale este totu-odata si redicarea luminei. Unu economu póte se-si duca economi'a lui fòra se scia ceva carte. Unu meseriasiu inse, multu pucinu, trebuie se scia carte. Cine scie carte are si lumina. Apoi lumin'a multa pucina in man'a acestei clase este cea mai bine facatória, cà-ci ea si petrunde lucrurile, si totu-odata avendu si avere nu se pléca la amagirile celoru ce venédia dupa potere, séu a celoru ce voru se se tiena la potere. Dein contra, inteligentia fòra avere traiesce nu numai dein pung'a altuia, dar si cu mintea si ánim'a altuia.

Éta in scurtu calea viitoriulu tieranulu romanu si prin elu a poporulu romanu!

Pàna adi au disu parintii: se-mi invetiú copilulu se mi-lu facu popa, dascalu ori diregatoriu! De adi inainte au se dica: mi invetiú copilulu se mi-lu facu meseriasiu, maiestru, negutiátoriu!

Asia trebuie se fia viitoriulu! Se ni-lu facemu!

Ar. Densusianu.

Colectiune de diplome

d'in diplomatiariulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romàni (valachi).

(Urmare.)

1449. 6. May. App. D. Tr. T. V.

Diploma de donatiune emanata dela Ioanu Corvinu cá gubernatoriu, in favórea cnézului Nicula, filiu alu cnézului séu patricianulu romanescu, anume Unguru dela Baiesci in comitatulu Hunedórei. Acelu romanu, pronúmitu Unguru, fusese unulu deintre ómenii lui Corvinu (familiaris) si fòrte curagiosu, comandante alu unei trupe numeróse de calarime, in care inainte cu siesé ani, in bataliile cele mari dein Bulgari'a sparse liniile turciloru si'i luà pe fuga, dara in aduo'a batalia dela riulu Morava, care fusese una dein cele mai crunte, Unguru luptandu cá unu erou, cadu coperitu de rani.

Nos Joannes de Hunyad regni hungariae gubernator etc. memorie commendamús tenore presentium significantes quibus expedit universis. Quod cum nos superioribus temporibus, quorum jam sexta transfluxit annualis revolutio*) una cum ipso serenissimo condam Principe Wladislao Rege, Domino nostro grate memorie, partes Rascie**) feliciter subintrantes, primitus statim ad moravam victricis manu sevissimos Thewcros fudissemus, et dein Bulgariam, cum toto Domini Regis exercitu irruentes Nyssam civitatem capturi, ad aliud morave littus oppositum, multis, et continuis eorumdem Thewcorum irruptionibus vexati, et remorati pervenissemus, ingens equitatus dictorum sevissimorum Thewcorum, duce nequissimo Zywanbeegho***) advolantium numerus nos ab aditu dicte Nysse civitatis, a qua unius aut plus diei itinere tunc adhuc distabamus arcere voluisset, ecce familiaris astunc noster Ongor condam de Bajesd, contempta tanti periculi magnitudine, una nobiscum ex consilio condam Domini nostri Regis aliquot equitum millibus stipatis, tanta vi in densissimas, numeroque ingenti prevalentes has Thewcorum thurmas involabat, ut ipsi Thewcri perterriti, in miserabili fuga dedecorosam potius salutem, quam in ulteriori nobiscum conflictu victoriam experiri maluerint. Et dein cum nos post captam ipsam Nyssam Civitatem, recte in itinere nostro Sophiam versus intenti, per adventum in latere nostro maximum Thewcorum exercitum a progrediendo detineremur, et fere ad Nyssam usque in Campum quemdam penes fluvium moravam regredi cogere mur, ibique, Deo sic volente, secunda ad moravam vice cum sevissimis Thewcris maximum haberemus conflictum, prefatus Ongor telis, et vulneribus confossus, vitam, velut strenuus Crucis dominice miles, dimicando no-

*) Ergo anno 1443. acciderunt ea quae hic memorantur.

**) hodie Servia.

***) Zsivány Bég.

Ex Copia, cujus fini haec habentur adscripta: „Ezen nevezetes Kenezialis Donationalist magábol ex originali irtam le Déván augustus 17-én 1786. Balia Samuel m. p.

Hanc Copiam possidet D. Franc. Kenderesi de Felsőszálláspataka.

stro in conspectu, posuit, sicque Victorie tunc nostre ad dictam civitatem habite, non ultimam laudem cum sanguinis sui larga effusione reportavit. Hanc igitur antedicti condam Ongor de Bajesd in laudem et decus exercitus attunc nostri expertam, propriaque vite sue immolatione contestatam virtutem grata recolentes memoria. Et consideratis insuper fidelium servitiorum, continuorumque obsequiorum meritis, que Nicula filius prefati condam Ongor de Bayesd lateri nostro adherens huic regno Hungarie cujus Gubernationem suscepimus, ac nobis quoque prestitit, et prestat de presenti etiam, eidem igitur Niculao ejusque posteris universis Keneziatum possessionis Olachalis Bayesd, partium dicti regni hungarie transsylvanarum, cum omnibus pertinentiis, usibus, et emolumentis ab antiquo usuatis, et ad eundem Keneziatum spectantibus, ac pertinere debentibus, auctoritate nostre gubernationis dedimus, donavimus, et contulimus, imo damus, donamus, et conferimus, jure perpetuo et irrevocabiliter possiden. tenen. pariter et haben. Salvo jure alieno, harum nostrarum vigore, et testimonio literarum mediante. Datum in Hunyad ipso die festi beati Joannis ante portam latinam (6. May) Anno Domini MCCC. quadrimo nono.

L. S.

1450. App. D. Tr. T. VI.

Acosta e unulu dein documentele cele mai rari. Mateiu, episcopulu rom. catolicu dein Transilvani'a, in calitatea sa de domnu feudale, face donatiune lui Nicolae voivodu (duce) alu romaniloru dein comun'a Gorbaulu romanescu, dandu'i una possessiune seu mosiia basericésca dein alta comuna anume Tauti, in comit. Clusului, cu singur'a restrictiune, cá ómenii dein Tauti se fia obligati a face totusi servitiulu usitatu la fortaréti'a dela Gelau (Gyalu, aprópe de Clusiu), éra la expeditiuni bellice se fia obligati a se alatura la cealalta óste sub comand'a episcopului.*)

Nos Matheus Dei et apostolice sedis gratia Episcopus ecclesie Transilvanién. memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis. Quod nos consideratis, et in mentem nostre retie (sic) sedule promentes multimod. fidelitatibus, et fidelium servitiorum gratuitis meritis, et sinceris complacentiis dilecti nostri Nicolai Wayvode Walachorum nostrorum de Olah Gorbo, per ipsum nobis, ac predecessoribus nostris exhibitis et impensis, quamdam possessionem ecclesie nostre albensis prefate Transilvane Olahtothfalw vocatam, simul cum cunctis suis utilitatibus, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, et generaliter cunctis utilitatibus integritatibus, quovis nominis vocabulo vocatis, ad eandem de jure spectantibus, et pertinere debentibus, omni eo jure quo debyt. usque in vitam nostram eidem Ni-

*) „Vaivodu alu romaniloru dein comun'a cutare.“ Acésta titulatura ne spune multu. Romanii obligati a sta sub arme si a'si apara patri'a, isi avea si ei comandanti, capitani, conductori dein miiduloculu loru, dein sangele loru. Red.

colao, et per eum suis heredibus, heredumque suorum successoribus dedimus, donavimus, et contulimus, demptis solummodo servitiis Castrum nostrum Gyalow, ac tempore exercitus generalis hujus Regni ad quascumque partes per eosdem villanos ad nos spectantium (sic), ymo damus, donamus, vigore, et testimonio presentium literarum nostrarum mediante. Datum in castro nostro Gyalow in profesto beatisimi Jacobi apostoli anno Domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo.

Literale hoc patenter expeditum aliisque binis literalibus anni 1441. et 1447. assutum efficit cooperatum „Registri Hungarorum de Civitate Clusvár“ an. 1453. conscripti et in Archivo Civitatis Claudiopolis reperibilis.

Mandatum Statutorium

Ladislai Regis ad Capit. Alb. Trans. ut Michael, Johannes et Bazarab de Ryusor statuatur novae donationis titulo in Ryusor et Serel*).

1453. post 11. Nov. Suppl. C. D. T. III. p. 731—372.

Ladislau posthumu regele Ungariei, face priu acésta diploma interessanta, donatiune reinnoita la trei nobili romani dein Riusiones, anume Michailu, Ioanu si Basarabu, dandu-le in possessiune comuncle Riusiones si Siereliu, amendu-e in districtulu Hatiegu dein comitatulu Hunedórei, éra acésta donatiune se face de cátra rege sub aceleasi conditiuni, sub care predecessorii sei regi ai Ungariei au fostu indatinati a dona possessiuni si comuncle rurali (villae) in Districtele Valachiloru**).

Ladislau Dei gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rex Austriaeque et Stiriae Dux, nec non Marchio moraviae etc. Fidelibus nostris Capitulo Albensi ecclesiae partium nostrarum Transilvanarum salutem et gratiam. Cum nos pro fidelitatibus, et fidelium servitiorum meritis, fidelium nostrorum Michaelis, Joannis, et Bazarab de Ryusor, per ipsos Sacrae Regni nostri Hungariae Coronae exhibitis, et impensis, possessiones Ryusor praedictam, ac Serel vocatas in Districtu Haczogh et Comitatu de Hunyad partium nostrarum Transilvanarum existentes habitas, in quarum pacifico Dominio iidem

*) Confer annos 1398 — et 1435. in hac collect. Dipl. Mandatum hoc anno 1671. Transumtum fuit per Requistores Albenses pro parte Petri Kenderesi, et Joannis Vajda de Serel, et Transumtum hoc inscriptum est Protoc. Arch. Capit. Alb. Tran. II. 92.

Mandatum hoc statutarium continetur in Literis super pura statione in substrato per Capit. Alb. a. 1454 expeditis.

Relatoriae exstant in Transmissionalibus causae Catharinae Rusori Michaelis Kenderesianae de anno 1785.

Mandatum vero statutarium isthoc originaliter exstat in Arch. Capit. Alb. Transilvaniae.

**) Care si cáte au fostu in Transilvani'a si in Ungari'a districtele acelea ale Valachiloru, despre care acésta diploma vorbesce in termini asia de apodictici, adeverindu si confirmandu, cá ele au essistatu dein vechime? Repetimu acésta intrebare, pentrucá ea merita de a fi repetita pâna atunci, pâna candu va fi deslegata cu tóta conscienti'a si critic'a ce i se cuvene.

Michael, Joannes, et Bazarab ad instar ceterorum virorum nobilium, se a dudum perstitisse, persisterequeasserunt etiam de praesenti, simul cum cunctis earundem utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet, praemissis sic stantibus, et dummodo dictae possessiones ad aliquod castrum nostrum Regale, vel ad aliqualem officiolatum illarum Partium Transilvanarum non pertineant, sub eisdem conditionibus, servitutibus, et consuetudinibus, quibus per praedecessores nostros Reges Hungariae, in Districtibus Valachorum possessiones, et villae donari consueverant, vigore aliarum literarum nostrarum donationalium exinde confectarum, novae nostrae donationis titulo in perpetuum contulerimus, velimusque eosdem, in dominium earundem per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. — Fidelitatibus igitur vestris firmiter praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Lada de Csula, vel Stephanus de Ostro, aut Bakocs de Clopotiva, seu Demetrius de Pullya aliis absentibus homo noster ad facies praescriptarum possessionum, e. c. t. (reliqua juxta stilum mandati statutorii). Datum Pragae feria quinta proxima post festum beati Martini Episcopi et Confessoris an. Dni Millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio. Regnorum autem nostrorum Hungariae etc. quarto decimo, Bohemiae vero primo.

1453. App. D. Tr. T. VI.

Diploma de donatiune, emanata dela acelasu rege Ladislau, prin care érași mai face donatiune la alti càtiva romani nobili pentru diverse servitii si merite ale loru. Acei donatari au fostu, Dionisie Seracinu, Stefanu Candresiu celu mai micu, Serbu filiu alu lui Candresiu, filiu alu lui Dionisie (tata, filii, nepoti), apoi Grigorie Danciulu, filiu alu lui Costa, Petru Danciulu si Dionisie, filiu alu lui Iarul. Acestora li se dau comunele Merisoru, Crivadi'a si Malaiesci si $\frac{1}{3}$ parte dein una alta comuna, totu cu conditiunile usitate si observate la donatiuni, candu se facea acelea si mai inainte prin alti regi in Districtele Valachiloru. Acésta inca este donatiune innoita pe mosii de acelea, care se aflá mai de multu in possessiunea aceluor familii, cà-ci asia se exprime regele: novae nostrae donationis titulo.

Ladislau Dei Gratia, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rex, Austriaeque et Stiriae Dux, nec non Marchio moraviae etc. fidelibus nostris Capitulo Alben. partium Transsylv. salutem, et gratiam. Cum nos pro fidelitate, fideliumque servitiorum gratuitis meritis fidelium nostrorum Dionisii Zerechen, Stephani Kendris minoris, Sorbul filii . . . dris filii praefati Dyonisii, Gregorii Danchul filii Koszta, nec non Petri . . . et Dyonisii filiorum . . . . . patak per eos Regno nostro Hungariae, Sacraeque Coronae, ac nobis exhibitis et impensis, possessionem Merisor, Kirvadia, et Malajesd vocatas, ac tertiam partem possessionis Baar . . . de Hattzagh . . . Hunyad existent: habitas, in quarum pacificio dominio, se iidem Dyonisius Zerechen, nec non Stephanus, et Sorbul . . . . praescripti, se ad instar caeterorum verorum nobilium a dudum perstitisse, et persistere

asserunt etiam de praesenti, simul cum cunctis ipsarum utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet, praemissis sic stantibus, . . . antedictae ad aliquod Castrum nostrum Regale, vel ad aliquem officiolatum illarum partium nostrarum Transilvanarum non pertineant, sub eisdem conditionibus, servitutibus, et consuetudinibus, quibus per praedecessores nostros Reges Hungariae in Districtibus Valachorum possessiones et villae donari consueverunt, memoratis Dyonisio Zerechen, Sztanchul filio Kendris, nec non Gregorio Danchul, item Petro alio Danchul, et Dyonisio filio Iarul, ipsorumque haeredibus, et posteritatibus universis, novae nostrae Donationis titulo, vigore aliarum litterarum nostrarum donationalium exinde confectarum, in perpetuum contulerimus, velimusque ipsos in dominium earundem per nostrum, et vestrum homines legitime facere introduci; fidelitati igitur vestrae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo praesente Vlad de Csula, vel Joannes filius Simonis de Gonczháza, aut Demetrius filius Dyonisii de Pullya, sin Benedictus de Vágh, aliis absentibus homo noster e. c. t. (reliqua juxta stilum mandati statutorii). Datum Pragae feria quinta proxima . . . anno Domini 1453° Regnorum autem nostrorum an. . . . . Bohemiae vero primo.

L. S.

appressi.

In dorso harum literarum super peracta statutione haec leguntur consignata: „Homo Regius Demetrius de Szentgyörgy Capituli Dominus Dominicus de Zentmárton Plebanus de Dewa, socius et canonicus noster, statutio facta fuit secunda, tertia et quarta feriis immediate se se sequentibus post festum B. Luciae Virg. nullo contradictore apparente.“ —

Originale in papiro expeditum exstat in Arch. Capit. Albensis Transilvaniae.

(Va urma.)

Istori'a nóstra moderna.

Acea istoria ni se mai presenta inca totu numai in perspectiva departata. Despre necessitatea imperiósá de a se scrie istori'a nóstra, pentru noi, dein tempulu nostru, s'a vorbitu mai de multe ori, s'au tienutu si unele dissertatiuni in acésta materia, s'a luatú la óresi-care discussiune inca si in adunarea generale dein anulu trecutú. Inse numai cu atáta, scopulu nu va fi ajunsu nici-odata.

Multi se plangu la diverse ocațiuni, cà natiunea daco-romana dein imperiu si-ar fi perdutu, séu cà ar fi in periculu invederatu de a'si perde firulu, séu mai reu, a se perde cu totulu, a veni in confusiune deplorabile pe terrenulu vietiei publice, politice, nationale. Lucru prea firescu acésta. Vai de acelu omu, carele candu se scóla demanétia, nu mai scie de locu ce a facutu eri si alaltaeri, ce i s'a intem-

platu înainte cu una septemana séu cu 1 luna. Ómeni de acestia uituci, sunt supusi pe tóta viéti'a loru la confusiunile cele mai neplacute, pâna ce mai pe urma ajungu de risulu si de compatimirea celorulalti.

Pentru-ce conductorii si fruntasii celoru-lalte póra conlocuitorie, séu locuitorie impregiuru de noi, se reculegu, se orientédia mai iute si mai bene decâtu asiá numit'a intelligentia romanésca, pentru-ce acésta remane pacalita in atâtea casuri si ocațiuni? Pentrucà altii isi essercitédia si memori'a, si judecat'a prin istoria, si remanu cu trecutul in nexu, in contactu neprecurmatu, éra noi ducemu viéti'a publica eféméra, de joi pâna mai apoi, traimu dein mana in gura; nu volimu se invetiamu dein trecutú, nici a ne prefige unu scopu chiaru, una tienta limpede, unu planu anumitu si bene precugetatu. Si mai crede cineva, cà acésta se póte intempla fóra ajutoriulu unei istorii critice? Cautati la generatiunile nóstre june, care esu in lume mai alesu dela 1860 încóce, cumu órbea pe intunerecu in cestiuni nationali si in afacerile tieriei, cumu perdu nu numai firulu evenimenteloru dein anii 1848 et 1849, dara n'au cunoscintia de nimicu dein ce s'a intemplatú cu noi in cei diece ani ai absolutismului, ba nu mai cunoscú neci chiaru evenimentele deintre anii 1861—1865, adeca epoc'a ce se dice a sistemii lui Schmerling, séu epoc'a semi-constitucionala. Dein acésta nescintia gróssa a lucrúrilor trecúte de curendu, adeca numai de câte diece séu duodeci de ani, se póte esplica unu mare numeru dein aparitiunile cele mai neplacute, gretióse, compromitetórie si chiaru rusinatórie, dein câte s'au aratatu intre noi in anii acesti mai dein urma.

Multi germani si magiari dein càti au scrisu si publicatu istori'a moderna a tieriei, a natiunii loru, séu a vreunei partite la care tienu ei, s'au ocupatu, se mai ocupa mereu si de romani, inse cumu? Falsificandu faptele si chiaru acte publice oficiali, éra pe mai multe trecúndu-le de totu cu vederea, precumu amu observatu si alta-data la ocațiuni diverse. Asia ceva pentru romani nu e istoria, ci este curatu insulta, bajocura, infamía, blastematía. Pentru volienti'a rea si hostilitatea altora nu póte fi responsabile nici unu romanu; este inse cu atátu mai mare culp'a si chiaru crim'a nóstra, pentrucà nu ne aparamu. Lips'a de aparare poterósa in casuri si tempuri, in care te poti apara si totu nu faci, póte se purcéda numai dein lips'a de ambitiune nobile, dein debilitatea simtiului nationale, dein indolentia, nepasare, lene calugarésca, dein fatalismu orientale, dein servilismu in-náscutu si inscortiosiatu.

Nu asia facu ómenii carii sciu se'si prepare venitoriulu, carii au prudenti'a si prevederea de a da faptelorú si evenimentelorú timbrulu lorú nationale; ei cunoscú ce insémna a da generatiunilorú ce'si succedu, nutrimentu istoricu sanetosu. Altii nu se vaiera, nici nu se iau de capu pentru câteva sutisíóra ce se

dau cá subventiune la publicarea de archive istorice; de collectiuni, de dissertatiuni istorice; ci dein contra, scotu cu miile si cu diecile de mii spre aseme-neá scopu maretiu, au missiuni de barbati eminenti in tieri straine, pe la bibliotece si archive, punu premia cu sutele de galbini, dau onorarie respectabili, si pe tóte le considera cá castigu reale pentru consolidarea vietiei lorú nationale, pentru desteptarea spiritulu, inaltiare in faci'a opiniunii publice a lúmei scientificé si luminate; ei aseme-neá spese nu le trecu in deficit. Cautati mai de aprópe la lucrurile academieii imperatesci de scientia dein Vien'a, la ale academieii ungueresci dein Pest'a, la Societatea Kisfaludi, la Societatea museului dein Clusiu, Societatea patriotica a sasiloru in Sibiiu, care lucra si tiparesce archivulu seu mai bine de treidieci de ani, totu cu spese considerabili, si le vende in câte 10—15 ani. S'au vediutu ómeni, carii au datu si mai dau pentru câte unu singuru documentu istoricu câte una si mai multe mii de fiorini, dupa care'i audi dicúndu: „Am castigatu ceva lucru nepretiuitu,“ éra nu cà au pagubitu.

In càtu pentru istori'a moderna a tierilorú nóstre, ai potea forma una biblioteca respectabile dein publicatiunile câte s'au facutu in limbile german'a si magiara, cumu si in unele dialecte slavice de 24 ani încóce. Las' cà pe tempulu bellului civile in Monitoru (Közöny) s'au adunatu tóte actele publice ungueresci, éra in Sieb. Bote dein Sibiiu cele nemtiesci; las' cà in 1850 s'a inceputu publicarea de acte secrete in amenduoe limbile*), dara apoi indata in anii urmatori càtiva barbati caduti dein functiuni inalte si parte emigrati si essilati, au si inceputu a'si publica memorialele si cu acelea suferintiele lorú; altii mai multi le-au urmatu lorú, dupace au scapatu dein captivitatea austriaca in care cadusera.

Activitatea generariului Bem in Transilvani'a s'a scrisu si publicatu nemtiesce inca sub absolutismu. In acelasi tempu a esitu la Pesta: „Die ungarische Revolution im J. 1848 und 1849. Schilderung der damaligen Zeitereignisse in Ungarn und Siebenbürgen nebst Scenen und Bildern aus dem ung. Revolutionskriege. (In trei editiuni una dupa alta. 8°. pag. 291, éra suplementele pag. 304.)

Aless. Szilágyi, unulu dein membrii cei mai renumiti ai academieii scientificé magiare, ajutatú de ai sei a publicatu:

A magyar forradalom férfiai 1848—1849-ban. (Barbati revolutiunii magiare. 8° mare, pag. 344. Duoe editiuni.)

A forradalom története 1848 és 49-ban. (Istori'a revolutiunii, 8° mare, pag. 424.)

A magyar forradalom napjai 1849. Julius elsője

*) Geheim-Archiv der ungarischen Revolution. Actenstücke zur Geschichte der Ereignisse in Ungarn und Siebenbürgen im Jahre 1848/9. Pest 1850. Bei Landerer und Heckenast

után. (Dilele revoluțiunei magiare, formatu 12°, pag. 192. Trei editiuni.)

Ludovicu Asboth, fostu oficiariu de statu majoru a publicatu memorialele sale „Asboth Lajos emlékiratai az 1848 és 1849-iki magyarországi hádjáratból. Doue tomuri, 8°, pag. 670.

Acelasiu Asboth a publicatu una critica aspra asupra generariului Görgei, in contra fostului colonelu Assermann, care'lu aparase. 8°, pag. 32.

Andrei Vargyas. A magyar szabadság-harcz története 1848—49-ben, in 4° cu illustratiuni.

Lud. Kövári, dela Turda, istoricu si publicistu prea bene cunoscutu, intre altele multe a publicatu in an. 1860 unu Archivu cu documente dein anii 1848—49. Okmánytár az 1848—49-iki eseményekhez. Kolozsvár 1860. Acelasiu a datu si unu feliu de chronica pe anii 1849 pàna la 1860. Apoi

Erdély története 1848—49-ben. (Istori'a Transilvaniei.) Pesta 1861. 8° mare, pag. 279.

— Der Winterfeldzug des Revolutionskrieges in Siebenbürgen in den Jahren 1848 und 1849. Von einem österreichischen Veteranen. Leipzig, 1861. Dela acelasiu anonimu esise mai inainte de aceea: Skizzen und kritische Bemerkungen der Ereignisse in Siebenbürgen.

Dela cunoscutulu Colomanu Csutak, fostu mai in urma colonellu revolutionariu, au esitu memorialele sale scrise pre tempulu càtu a siedintu in captivitate la Aradu. „Aradi fogságom alatt irt Adatok az 1848/9 évi szabadságharcz, különösen az Erdély havasai ellen vezetett hádjáratról. Pest, 1868.

Acestu Csutak avu a face fôrte multu cu romanii, éra tiraniile sale 'i fusesera imputate tocmã si de càtra camaradi de ai sei; elu inse cêrca a se spala de tôte.

Dela Bartolomeiu Szemere, fostu ministru de interne in revoluțiune, s'au publicatu memorialele séu diariulu seu, precumu ilu titulase elu insusi*). Acelu diariu l'a dusu nefericitulu Szemere in anii essiliului seu, s'a publicatu inse numai in an. 1869 la Pesta, pre candu Szemere incepuse a'si perde mentea. Cine vrea se cunôsca dorerile unui essilatu, se citêsca diariulu lui Szemere.

Dela fostulu generariu revolutionariu Ioanu Czetz anume intr'unu tomuletiu 8°. Campani'a transilvana a lui Bem in 1848—49 scrisa nemtiesce si tradusa in unguresce de Komáromi. Pesta, 1868. Acestu Czecz fusesse pàna in an. 1848 locotenente primariu la unu regimentu imperatescu, care in parte se aflase in garnisóna la Brasiovu, éra de nationalitate era romanu renegatu, mi se pare dein una familia de granitari. Omu fôrte desteptu, dara fanaticu. In a. 1848 a trecutulu la revolutionari.

Dein scriptele remase dela maiorulu Bauer, fostu adjutante generale alu lui Bem, a publicatu L. Makray, fostu vicecolonellu, unu tomuletiu, in care inca

se vorbesce si despre romani, dara se intielege usioru, in ce tonu si in ce termini.

Nicolae Papu dela Cristuru, (arménu de vitia), cunoscutulu bunu publicistu ungurescu si redactoriu alu diariului democraticu „Magyar Polgár“ dein Clusiu, publica pàna si in Calindarietele sale diverse acte autentice dein anii 1848—49.

Ce se dicemu de Memorialele generariului polonu Dembinski*), pe care le-a scrisu elu pentru tempulu pre càtu isi pusese sabi'a sa in servitiulu unguriloru in contra casei de Habsburg-Lotaringi'a. Acelea memoriale au esitu si in carte separata, se publica si in „Wehrzeitung“ dein Vien'a cá foiletonu, si sunt fôrte interesante. Se alatura langa scriptele lui Dembinski inca si ale lui Klapka si Görgei.

Au mai publicatu si altii collectiuni numerose, pe care noi nu mai suntemu in stare de a le arata la locul acesta una câte una; celui ce are placere a le cunôsca, îi stau la dispozițiune catalóge, librarii, bibliotece si — pung'a propria, déca o are, pentrucã se si-le cumpere.

Dupa acestea ne ar fi indemana se punemu aici intrebarea, cà dein partea nôstra a daco-romaniloru cu ce s'a inavutitu istori'a cea mai noua, anume dela anulu 1848 pàna la 1865. Afôra de documentele publicate in „Foi'a peptu mente, ânima si literatura,“ afôra de Romanen der österreichischen Monarchie in trei fascicule, de Magazinulu Daciei fasc. VII. publicatu de dn. Laurianu in Vien'a, de partea III. a istoriei dlui A. I. Papiu, de discursulu repausatului Sim. Barnutiutiu tienutu la Blastu in contra unguriloru, cá ce mai potemu noi produce in limb'a nôstra pe acelu periodu de 17 ani, déca nu vomu adaoge cumu-va inca si Bulletinulu legiloru tradusu de translatorii pe carii 'iamu avutu applicati dein partea regimului, apoi actele conferențeloru nationali si ale dietei transilvane dela Sibiiu 1863—5 pentru noi in eternu memorabili. In an. 1848/9, au functionatu atâti prefecti si tribuni, carii au patitu multe in acelea dile critice; n'am vedintu inse pe nici unulu se'si fia publicatu memorialele loru, precumu au facutu multime de oficiari de ai insurgentiloru. Nici chiaru deintre fostii membrii ai comitetului nationale n'au scrisu pàna acilea nici unulu dein partea sa nimicu despre acelea tempuri, afôra numai de dn. Laurianu, pre càtu se vede in istori'a sa. Amu avutu si oficiari in armata imperiale, carii au trecutulu prin multe si mari suferintie. Scimu cà domnii oficiari sunt supusi la óresicare formalitati, permissiuni, concessiuni, candu voliescu a publica câte ceva; cu tôte aceste citimu, anume in foliele publice militare, articlii fôrte interesante, scrisi cu multa cunoscintia de lucru si in limba vigorósa, energiósa, totu numai de càtra oficiari imperatesci; multi altii isi publica operile loru in forma de carti. Pentru ce se nu se

*) Naplom, adeca Diariulu meu.

*) Memoiren des Generals Dembinski.

afle si deintre oficialii romani, carii se'si conscria si publice macaru memorialele lor?

Numai dein atata materialu catu avem publicatu pana acumu in limb'a nostra, in caus'a si interesulu natiunei nostre, nu se pote scrie istori'a nostra cea mai noua asia, ca se fia demna de acestu nume, ci se mai cere ca se adunamu la materialu catu se pote mai multu si mai bunu. Istori'a nostra trebuie se ne spuna adeverulu intregu, intru tota golatatea, si deca voliti, splendorea sa, fora ca istoriculu se intrebe, deca acelu adeveru place cuiva seu nu, deca'lu lumina seu ilu si arde. Apararea nostra in contra minciuniloru si calumniiloru straine, diu inse si critic'a drepta nepartenitoria a fapteloru nostre, are se marga alaturea cu descrierea evenimentelor.

Rogamu pre toti acei contemporani ai nostrii, carii porta pen'a cu cevasi desteritate, ca se nu'si pregete, se nu mai astepte unii dela altii, se nu lase a trece dilele si anii, ci se scria ceea ce sci si ce au patitu, se'si faca revisiune inca si la corespondentiele private pe care le voru fi conservatu dein tempii de periculu si cate se voru fi ocupatu cu afaceri publice, se le dea de materialu pentru istori'a cea mai noua. Cautati la poporale conlocuitorie, cumu omenii loru culegu si publica tote petecutiile de scriori, cate credu ca voru reversa lumina preste trecutul lor si alu tieriei. Noi romanii inca potemu se facemu multu, in diverse directiuni, numai convictiunea si volenti'a se nu ne lipsesca.

Bibliotecele monasterieloru secularisate in Rom'a.

• Este cunoscutu, ca parlamentulu statului Italiei decretase secularizarea monasterieloru. Dupace Rom'a inca se incorporà la statu si isi recastiga rangulu si dreptulu de capitala a Italiei si resiedentia a regimului, legea secularisarei se intense si preste monasteriele ei, cu esceptiune numai de acea parte, care ca resiedentia a papei a remasu independente. Se intielege, ca consecenti'a secularisarei a fostu, ca averile monasterieloru se devena averi ale statului. Intre acelea averi se numera si bibliotecele. Despre starea acelor bibliotece calugaresci dein Rom'a s'au publicatu unele date forte interesante in diariile italiene. Noi vomu scoate dupa diariulu „Riforma“ numai acestea:

In monasteri'a calugariloru dominicani cunoscuta sub numele „Minerva,“ este bibliotec'a numita Casanatense, in care s'au aflatu 200,000 (duoe sute de mii) volume de carti tiparite si preste 300,000 (trei sute de mii) de manuscripte pretiose. In monasteri'a santului Augustinu este bibliotec'a numita Angelica cu 150 mii de volume carti si 2945 manuscripte. In bibliotecele celorlalte monasterie s'au mai numeratu dupa catalogele lor inca 293 mii volume si vreo cinci mii documente si carti manu-

scripte. In aceste citre nu este coprinsu numerulu cartiloru si alu manuscripteloru dein vaticanu, pentrucà acelea nu cadu sub legea secularisarei. De altu-mentrea bibliotec'a papei nu este asia renamita de numerulu cartiloru tiparite, catu mai virtosu de manuscriptele vechi si forte vechi, de cea mai mare valore pentru scientia si cultura, pentrucà numerulu acelor manuscripte ajunge la 23 de mii, la care se mai adaoga vastele archive pontificali, in care tote poporale Europei si multe popora asiatice, africane si americane isi potu afla documente pentru intregirea si coregerea istoriei lor; ca-ci adeca multime mare de acte de tota natur'a, care in patri'a lor au peritu prin focu, prin evenimente bellice, seu prin negrija si nescientia barbara, s'au conservatu la Rom'a in originalu seu in copia, dupa cumu adeca au ajunsu acolo, si s'au conservatu ca nicairi in lume. Macaru de s'aru fi conservatu si la patriarhi'a grecesca dein Constantinopole, seu cumu ii dicu unii, dein Rom'a asiatica, celu pucinu a sut'a parte dein ce s'a conservatu in Rom'a européna, in carti si mai alesu in manuscripte, documente, in archive si bibliotece. De s'ar fi intemplatu acésta, poporale care se tienu de ritulu grecescu, si intre aceste daco-romanii, aru avea de unde se'si scria istori'a, si anume in istori'a eclesiastica nu aru ambla orbecandu si sarindu preste cate trei patru secolu, dein care nu se scie nimicu ce s'a intemplat. Asia inse, voliendu de ess. grecii bisantini, daco-romanii si slavii gr. resariteni se'si scria istori'a lor nationale, seu pe cea basericésca, n'au in catrau, trebuie se marga se si-o caute mai dein tote tempurile in bibliotecele, archivele si museele Italiei, in Parisu, Madridu, Vien'a si pe airea. Ce e dreptu, in istori'a caderei Romei noue in potestatea turciloru (29. Maiu 1453) se spune ca barbarii au incarcatu si dusu carti nenumarate, pe care apoi le vendea pe nimicu, seu ca le arunca p'aci incolea, ori facea cu ele focu, precumt facu mai multi barbari pana in dio'a de astadi; cu tote aceste, collectiunile de carti si documente in Constantinopole fusesera in comparatiune cu celea dein Rom'a vechia, cu celea dein Paris, Londonu, Vien'a etc., asia de neinsemnate, in catu turcii au fostu in stare de a le si devasta in duoe trei dile. De altu-mentrea si turcii au devastatu bibliotece atunci in furi'a prima, cumu si mai tardiu in casuri bellice, candu au avutu se ia vreo cetate prin asaltu, seu ca 'iau datu focu, precumu au datu forte multi si deintre generarii crestini in diverse timpuri si tieri, unde n'au crutiatu nimicu pe lume, necumu bibliotece, carti, dara nici pe pruncii dein fasie. Mai departe au fostu mai multi sultani si sieici, carii au fundatu ei insii bibliotece destulu de mari.

Dorerea mea!

Oftezu adâncu in sufletu! . . . nu afiu stemperare,
 Si lacrimi perie se storceu pre facia-mi diosu,
 Candu vedu, că multe 'n lume sunt numai insielare,
 Si 'n locu se mérga bene — purcedu de totu pre dosu!

Suspину! candu vedu că 'n lume e multa nedreptate,
 Suspину candu vedu popóre, că gemu in lantiulu greu!
 Suspину candu vedu pre frate că-apaşa pre-alu seu frate!
 Suspину candu vedu că geme — iubitu poporulu meu!

Vediutu-am multi de-acea, cari au scapatu de Scil'a,
 De-acea stanca fatale, de-acelu vertegiu turbatu;
 Dar inte in Caribde au fostu manati cu sil'a,
 Vultóre mai fatale, mai greu de suportatu!

Asia o Romania! . . . a fostu si a ta sórte,
 Că-ci nu a fostu vre-unu populu se nu te fi calcatu!
 Candu unulu dein aceste-'ti pregatea chiaru mórte
 Unu altu, scapandu de unulu, — atunci te-a subjugatu.

Calcatu-te-a Atil'a, cu órdele-i spurcate,
 Calcatu si longobardii — facundu locu la avari!
 Calcatu-te-au gepidii — si órde desfrenate!
 Pre aci veni si Batulu, cu crudii sei tatar!

In tene se-'ncuibara popora de popora! . . .
 Si tu le-'ntendeai drépt'a, vediendu-le-alu loru chinu!
 Dar nu sciai sermana, . . . că multu fatal'a óra
 „Va bate,“ si vei dice, că „sierpele e in sinu!“

Me dóre tare 'n sufletu, candu imi revocu in mente
 Acele tempuri triste, acelu trecutu amaru,
 Candu filii-'ti, Romania, erau sub alta gente,
 Tractandu-i cá pre brute in modu de totu barbaru!

Candu cugetu la acela tempu orbu de servitute,
 Candu órdele barbare te maltractau cumplitu,
 Cu bicu, cu gilotine, cu iataganu si cuute,
 Me miru, o Romania, că cumu nu ai peritu?!

Precumu se-aranca lupulu in turm'a cea de vite,
 Si-apuca ói'a blanda cu dentele-i ferosu,
 Si-e gata se-o manance de nu pastorulu iute
 Ar fi aci cu pârg'a se-i dè vre-o trei dein dosu.

Asia vrù, Romania, se-ti mance mandrulu nume
 Veneteculu selbatecu, primitu in sinulu teu!
 De nu celu ce conduce destinele in lume,
 I-ar fi sdrobotu indata propusulu marsiavu, reu!

Sodom'a scelerata se-a stersu dupa dreptate! . . .
 Dar tu nevinovata erai se nu mai fi! . . .
 Erine, cea mai mare dein dínele turbate,
 Erá cá se te stérgea cu totulu dein cei vii!

Dar totusi, de-si mare, poterea i infernale
 — Se stense, că de bruma-o floricea de Maiu,
 Că ci aspru fu gonita prin lupt'a triumfale
 Portata de unu Maioru, de Miculu, de Sincaiu!

Acesti barbati formara triumviratu potente,
 Că mosii dein vechime: Pompeiu, Crasu si Cesaru!
 Că leii se luptara prin fapte si cuvente,
 Se póta num'a-'nvinge pre acelu infamu barbaru!

Acumu dorerea-mi scade, suspину 'mi incetéza,
 Că ci furi'a e-'nvinsa prin faptele astoru!
 Romanulu e mai liberu, de nou elu re-'nviéza,
 De-acuma 'si prepara cararea spre unu sboru!

Se fia si acuma genii asia inalte
 In tene Romania, atunci ai 'naintá!
 De n'ai renasce 'n tene pre reulu Efialte,
 Atunci si-a mea dorere ar prenda a incetá!

Suspинуlu crudu dein peptu-'mi atunci mi-ar dá elu pace,
 Amórea cea eterna domnire-ar cá 'ntre frati;
 Dein contra elu va cresce! . . . va fi totu mai vorace,
 De tu vei reproduce „Neroni“ si „Apostati!“
 Naseudu 1871, rescrisa: Gherl'a 1873.

Silviu B. Sohorc'a,
 teol. gb.

Unu necrologu nemtiescu alu celui dein urma Brancovanu.

Principele Grigorie Brancovanu, ultimulu sur-
 cellu dein famili'a de domni Brancovanu, carea isi
 luase si vechiulu nume de Basaraba, locuise càtiva
 ani in Brasiovu, unde facuse multu bene bisericeii
 dela Sant'a Tréime, pentru care mai curge pàna in
 dio'a de astadi processulu celu mai cerbicosu. Dupa-
 ce principele Grigorie B. Brancovanu repausà in 10.
 Maiu 1832 la Bucuresci, dupa aprópe 1 luna fu de-
 steptata si representanti'a bisericeii grecesci, pentrucá
 se dispuna a i se face si aici servitiulu religiosu de
 ingropatiune, éra cá de invitatiune càtra auctoritatile
 publice locali impartí unu necrologu nemtiescu, pe
 care'lu reproducemu aici dupa originalulu tiparitu
 mai alesu in interessulu acelu literati, carii se ocupa
 cu scrierea de biografii si de monografii de ale fa-
 miliiloru celoru mai de frunte romanesci.

Seine Durchlaucht der Reichsfürst Gregorius
 Bassaraba v. Brankován beschloss sein ehren-
 volles Leben im 65. Jahre seines Alters an Entkräf-
 tung und Altersschwäche am 10. Mai l. J. zu Bu-
 carest, und wird auf Verlangen der Durchlauchtig-
 sten Fürstin Witwe die übliche Todtenfeier für den
 hohen Verblichenen in der hiesigen griechischen Kirche
 nächsten Dienstags um 9 Uhr frühe mit allen Cere-
 monien und Feierlichkeiten abgehalten werden; wess-
 halb zur Beiwohnung dieses Gottesdienstes an Ein
 Löbl. k. k. Militär und T. Herrn Beamten hiemit
 die höflichste Einladung gemacht wird.*)

Kronstadt den 7. Juni 1832.

*) Amu reprodustu testulu intocma in acea limba germana
 camu curiósá, precumu se afla in originalu. Repausatulu istoricu
 Iosifu Trausch in anii dein urma ai vietiei sale amblase multu
 cá se adune documente despre famili'a Brancovanu.

A dóu'a editiune d'in

Infricosiatele stricatiuni ale beuterei de vinarsu-rachiu.
 Invetiaturi mantuitórie, culese si reproducuse in romanesce de I.
 Petricu, parochu si protop. de legea resariténa, si G. Munteanu,
 profes. si direct. alu gimnasiului rom. d'in Brasiovu, au esitu de
 sub tipariu in an. 1868. — Pretiulu numai 10 cr. v. a., si se
 póte trage de-adreptulu dela tipografia Römer & Kamner in
 Brasiovu.